EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2026 01 29
COM(2026) 40 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2021–2027 m. bendradarbiavimo muitinių klausimais programos „Muitinė“ tarpinis vertinimas

{SWD(2026) 20 final}

1. Įvadas

ES muitų sąjunga – išimtinė Sąjungos muitinės kodeksu[1] (SMK) grindžiama Europos Sąjungos kompetencija – yra vienas iš pagrindinių bendrosios rinkos ramsčių. Ja užtikrinamas laisvas prekių judėjimas ES muitų teritorijoje, taikant bendrą muitų tarifą ir suderintas taisykles ties išorės sienomis. 2013 m. priimtu ir nuo 2016 m. palaipsniui įgyvendinamu SMK nustatytas visiškai elektroninės, bepopierės muitinės aplinkos ir vienodo muitų teisės aktų taikymo visose valstybėse narėse pagrindas. Kad ši vizija taptų realybe, reikia ne tik įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu, bet ir didelių bendrų investicijų į didelio masto Europos elektronines sistemas (toliau – EES), bendrų darbo metodų ir mokymo, kad muitinės administracijos galėtų sklandžiai veikti išvien. Speciali priemonė tokiai paramai teikti – programa „Muitinė“. Ja telkiami ištekliai ir ekspertinės žinios, kad augančios prekybos apimties, naujų technologijų ir besikeičiančio geopolitinio spaudimo sąlygomis muitų sąjunga veiktų toliau.

Reglamentu (ES) 2021/444 reglamentuojama 2021–2027 m. programa „Muitinė“ yra 2021–2027 m. vykdoma ES bendradarbiavimo muitinės srityje programa. Ja siekiama padėti ES muitų sąjungai ir dalyvaujančioms muitinėms veikti vieningai, kad būtų saugomi Sąjungos ir jos valstybių narių finansiniai ir ekonominiai interesai, visoje Sąjungoje būtų užtikrintas saugumas ir sauga, o Sąjunga būtų apsaugota nuo nesąžiningos ir neteisėtos prekybos, kartu palengvinant teisėtą verslo veiklą. Šia programa remiamas muitų teisės aktų ir politikos rengimas ir vienodas įgyvendinimas visoje Europoje, muitinių tarpusavio bendradarbiavimas, administracinių ir IT gebėjimų stiprinimas, įskaitant žmonių kompetenciją ir mokymą, taip pat EES plėtojimą ir naudojimą, ir inovacijos muitų politikos srityje.

2021–2027 m., dabartinės daugiametės finansinės programos laikotarpiu, programai skirtas 950 mln. EUR biudžetas. Palyginti su ankstesne programa „Muitinė 2020“ (523 mln. EUR), dabartinės programos biudžetas beveik du kartus didesnis. Tai atspindi skaitmenizacijos mastą ir su SMK įgyvendinimu susijusį šios programos veiklos užmojį – visiškai įgyvendinti SMK darbo programą ne vėliau kaip 2025 m. gruodžio 31 d. Toks finansavimas suteikia galimybę sukurti pažangias elektronines sistemas, kuriomis supaprastinami muitinės procesai, didinamas ES bendrosios rinkos saugumas ir muitinėms sudaromos geresnės sąlygos reaguoti į kylančius pasaulinės prekybos iššūkius.

Didžioji biudžeto dalis (daugiau kaip 90 proc.) skiriama Sąjungos lygmeniu kuriamiems ir visoms valstybėms narėms prieinamiems bendriesiems EES komponentams kurti ir prižiūrėti. Šiais komponentais sudaromos sąlygos veiksmingai įgyvendinti muitų sąjungą, o valstybių narių muitinėms – veiksmingai tarpusavyje bendradarbiauti. Sistemos kuriamos siekiant vientisos ir saugios elektroninės aplinkos, kurioje muitinės galėtų keistis duomenimis tarpusavyje ir su ekonominės veiklos vykdytojais, taip pat siekiant užtikrinti patikimą rizikos valdymą.

Likusi biudžeto dalis skiriama bendradarbiavimo ir žmonių kompetencijos didinimo veiklai. Šia veikla stiprinami nacionalinių muitinių administracijų operaciniai pajėgumai ir didinamas

[1] Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas.

jų veiklos efektyvumas bei padedama joms tarpusavyje bendradarbiauti ir keistis žiniomis. Parama visų pirma teikiama projektais grindžiamam bendradarbiavimui, mokymui, darbo grupėms, seminarams ir praktiniams mokymams, darbo vizitams ir ekspertų grupėms, t. y. tam tikra tema besidominčių dalyvaujančių valstybių narių, kurių skaičius gali būti įvairus, struktūriniam bendradarbiavimui. Mokymas rengiamas per ES muitų ir mokesčių mokymosi portalą (dar vadinamą mokymosi valdymo sistema).

2. Tarpinio vertinimo išvados

Šioje ataskaitoje pagal Reglamento (ES) 2021/444 14 straipsnį pateikiamos 2021–2027 m. programos „Muitinė“ tarpinio vertinimo išvados. Ji grindžiama tarnybų darbiniu dokumentu, kuriame išsamiai nagrinėjamas ligšiolinis (2021–2024 m.) programos „Muitinė“ įgyvendinimas ir veiklos rezultatai. Siekiant įvertinti programos veiksmingumą, efektyvumą, suderinamumą, ES pridėtinę vertę ir aktualumą, atliekant tarpinį vertinimą taikomi geresnio reglamentavimo kriterijai. Didžiausias dėmesys skiriamas bendriesiems EES komponentams, tačiau šiuo tarpiniu vertinimu taip pat atnaujinama ankstesniuose tyrimuose atlikta bendradarbiavimo veiklos analizė. Jame akcentuojami nauji dabartinės programos aspektai, pavyzdžiui, su gebėjimų stiprinimu ir bendru mokymu susijusi veikla, taip pat inovacijų veikla. Analizuojama ir ekspertų grupių veikla, nes ji pradėta vykdyti vėliau nei kita bendradarbiavimo veikla pagal programą „Muitinė 2020“.

Metodiniu požiūriu šiame tarpiniame vertinime derinami stebėsenos ir vertinimo sistemos rodikliai portfelio lygmeniu ir išsamios atvejo tyrimų įžvalgos apie bendruosius EES komponentus. Jis papildomas tiksliniais ir bendraisiais tyrimais, apimančiais visą programos paramą. Toks metodas atitinka proporcingumo principą, atsižvelgiant į tai, kad EES tenka didžiausia išlaidų dalis, ir padeda užpildyti po ankstesnių vertinimo ciklų likusias įrodymų spragas. Buvo parengti keturi atskiri konkrečių EES atvejų tyrimai, taip pat vienas mokymosi valdymo sistemos atvejo tyrimas:

- **naujosios ES importo kontrolės sistemos (ICS2)**, kuria remiamos pastangos užtikrinti Sąjungos saugumą iš anksto renkant ir analizuojant informaciją apie į ES įvežamas prekes, kad būtų galima nustatyti galimai didelės rizikos siuntas;
- **Sąjungos prekių statuso įrodymui (PoUS) sukurtos sistemos**, kuria siekiama užtikrinti vienodesnes procedūras visoje ES ir padėti nustatyti nuoseklesnį, labiau suderintą, o dėl to ir paprastesnį su Sąjungos prekių muitiniu statusu susijusį procesą;
- **naujosios ES centralizuoto muitinio įforminimo importo atvejais sistemos (ES CCI)**, pagal kurią CCI leidimus turintys patikimi prekiautojai gali teikti muitinės deklaracijas vienoje ES valstybėje narėje, o prekes muitiniam įforminimui fiziškai pateikti kitoje. Taip sudaromos palankesnės sąlygos prekybai ir kartu remiamas veiksmingas rizikos valdymas ir bendras muitinio tikrinimo mechanizmas, taip pat užtikrinamas tinkamas muitų ir kitokių rinkliavų surinkimas;
- **naujų priemonių, skirtų kultūros vertybių importo kontrolei, skaitmenizacijos**, įskaitant skaitmeninį bendradarbiavimą su muitinėmis per ES muitinės vieno langelio aplinką. Kadangi ši sistema (ir susijusios kontrolės priemonės) turėjo būti įdiegta iki

2025 m. birželio 28 d., šiame atvejo tyrime daugiausia dėmesio skirta kultūros vertybių importo sistemos kūrimo valdymo metodui;

- **mokymosi valdymo sistemos** atvejo tyrimas parengtas siekiant pateikti šio naujo portalo kaštų ir naudos analizę remiantis naudotojų apklausa, Mokesčių ir muitų sąjungos generalinio direktorato anksčiau atlikta mokymo paramos grupės apklausa, pokalbiais su Mokesčių ir muitų sąjungos GD pareigūnais ir valstybių narių mokymo pareigūnais ir dokumentų bei duomenų analize.

Buvo numatyta, kad duomenų rinkimo veiksmai siekiant atlikti bendrą programos vertinimą turi būti visapusiški, pirmenybę teikiant svarbiausių klausimų pirminių duomenų tyrimams. Tai buvo dokumentų ir duomenų analizė (apėmusi, be kita ko, stebėsenos ir vertinimo sistemos duomenis), tiksliniai pokalbiai su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant Europos Komisijos pareigūnus, muitinės administracijos pareigūnus ir ekonominės veiklos vykdytojus, ir nacionalinių muitinių apklausa.

2.1. Veiksmingumas

Pagal programą „Muitinė“ **bendriesiems EES komponentams** teikiama parama svariai prisidedama prie ES muitų politikos įgyvendinimo ir SMK sistemų įdiegimo iki numatyto termino 2025 m. Tai patvirtinama ir tarpiniu vertinimu. Ypač verta atkreipti dėmesį į pažangą, padarytą toliau diegiant ICS2, – ji svarbi biudžeto požiūriu ir jau prisidėjo prie Sąjungos saugumo ir saugos, nes buvo konfiskuota rizikingesnių prekių. Šis sudėtingas centralizuotai vykdomas projektas pasižymėjo itin techniniu pobūdžiu ir jo metu kilo iššūkių, tačiau jo sėkmė yra geras ženklas būsimoms Komisijos vadovaujamoms iniciatyvoms. Tarpiniu vertinimu dar kartą patvirtinta pagal programą teikiamos EES skirtos paramos svarba, tačiau taip pat pažymima, kad valstybės narės vėluoja kurti kai kurių naujesnių sistemų, pavyzdžiui, PoUS ir ES CCI, nacionalinius komponentus ir juos prijungti prie centrinės sistemos.

Dėl pagal programą finansuojamos **bendradarbiavimo veiklos** ir toliau pasiekiama gerų rezultatų. Ši veikla yra programos žmogiškasis aspektas. Ja remiama tinklaveika, atsakomybės už uždavinius prisiėmimas ir mokymosi galimybės. Ja taip pat užtikrinamas nuoseklus mokymas visoje ES, sudaromos palankesnės sąlygos keistis geriausia praktika ir skatinami bendri sprendimai. Įrodyta, kad ekspertų grupės geba Komisijai ir nacionalinėms muitinėms veiksmingai suteikti tarpusavio bendradarbiavimo galimybių – jos veikia kaip ekspertinių žinių platformos, galinčios atlikti užduotis konkrečiose srityse arba vykdyti operacijas.

2021 m. pradėjusi veikti naujoji **mokymosi valdymo sistema** sėkmingai pakeitė anksčiau taikytą fragmentišką metodiką, pagal kurią mokymo veikla vyko skirtingose interneto svetainėse. Naudotojai palankiai vertina tai, kad visą veiklą galima rasti viename portale ir kad jame yra funkcijų, kurios apskritai vertinamos labai teigiamai. Dėl to padidėjo tikimybė, kad nacionaliniai pareigūnai dalyvaus siūlomuose kursuose. Dabar turima pakankamai duomenų apie naudojimo tendencijas, todėl galima apsvarstyti galimybę nustatyti tikslus ir apgalvoti, kaip toliau ugdyti auditoriją. Taip, be kita ko, sprendžiamos problemos, su kuriomis valstybės narės naudodamosi šiomis funkcijomis susiduria vis dažniau – joms suteikiama galimybė tiesiogiai susieti savo mokymosi valdymo sistemas su bendrąja mokymosi valdymo sistema.

Į dabartinę programos versiją kaip konkretus tikslas ir veiksmų rūšis įtrauktos **inovacijos** siekiant sukurti naujų rūšių veiklą, kuria būtų galima reaguoti į kylančius iššūkius. Pradiniai lūkesčiai dar neišpildyti. Taip yra dėl to, kad šiam naujam konkrečiam tikslui įgyvendinti ir inovacijų bei reikalavimus atitinkančios veiklos sąvokai apibrėžti reikia daugiau laiko. Didesnę pažangą galėjo lemti kryptinga lyderystė siekiant skatinti veiklą šioje srityje arba kurti sinergiją su kita ES parama šioje srityje.

2.2. Efektyvumas

Atliekant tarpinį vertinimą taikyta priešingos padėties analizė siekiant įvertinti trijų svarstytų **EES** priemonių – ICS2, PoUS ir ES CCI – ekonominį efektyvumą. Buvo nustatyta, kad šioms sistemoms kurti taikytas metodas buvo ekonomiškai efektyvesnis nei galimos alternatyvos – joms būtų reikėję daugiau finansinių ir žmogiškųjų išteklių nacionaliniu lygmeniu. Komisijos lyderystę palankiai įvertino nacionalinės muitinių administracijos ir pramonės suinteresuotieji subjektai, o neefektyvumą dažniausiai lėmė decentralizuoti EES aspektai. Pramonės atstovų atsiliepimuose buvo pabrėžiama verslui palankios komunikacijos svarba, kad būtų sudarytos palankios sąlygos laiku atitikti reikalavimus, ypač vykdant sudėtingus projektus. Taip pat pabrėžtas poreikis nustatyti aiškius sistemų diegimo terminus, leidžiant vykdyti diegimą etapais arba palaipsniui, kai sistemos yra sudėtingos. Nors kultūros vertybių importo kontrolės priemonės dar neįdiegtos, kūrimo procesą valstybės narės įvertino palankiai, o pagal gerąją praktiką buvo pakartotinai naudojamas esamas Sveikatos ir maisto saugos generalinio direktorato parengtas modulis.

Atlikus tarpinį vertinimą paaiškėjo, kad **bendradarbiavimo veikla** apskritai yra vertinama palankiai ir yra naudinga. Tačiau valstybės narės ekspertų grupėse dalyvauja ne taip aktyviai, kaip galėtų. Joms kyla su pajėgumais susijusių sunkumų, o tai trukdo aktyviai dalyvauti. Ypač didelė administracinė našta tenka lyderystės besiimančioms valstybėms narėms. Dėl to valstybės narės šio vaidmens imasi nenoriai.

Atliekant tarpinį vertinimą buvo plačiai remiamasi Programos reglamento (ES) 2021/444 II priede ir papildomame deleguotajame akte[2] bei susijusiame tarnybų darbiniame dokumente dėl **stebėsenos ir vertinimo sistemos**[3] nustatytais rodikliais. Nuo 2021 m. taikoma naujoji sistema buvo gerokai patobulinta, palyginti su jos pirmtake. Tačiau joje vis dar nėra optimaliai nustatoma, kuriuos duomenis rinkti ir kaip juos vėliau naudoti. Iš dalies taip yra dėl to, kad stebėsenos ir vertinimo sistema tebėra gana sudėtinga – net ir po paskutinės supaprastinimo bangos ji apima apie 40 diferencijuotų rodiklių.

2.3. Suderinamumas

Dabartinio programavimo laikotarpio naujovė – **Muitinio tikrinimo įrangos finansavimo priemonės**[4] įdiegimas (pagal kitą teisinį pagrindą). Šia priemone remiamas muitinės įrangos pirkimas siekiant užtikrinti, kad muitinės galėtų atlikti sudėtingesnį ir nuoseklesnį muitinį

[2] Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2022/2565, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/444 papildomas nuostatomis dėl stebėsenos ir vertinimo sistemos sukūrimo.
[3] SWD(2023) 24 *final*.
[4] Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1077, kuriuo nustatoma muitinio tikrinimo įrangos finansinės paramos priemonė, įtraukta į Integruoto sienų valdymo fondą.

tikrinimą. Pagal programą „Muitinė“ ši nauja priemonė papildoma gilinant pareigūnų žinias apie galimas technologijas ir apie tai, kaip geriausia jomis naudotis. Tuo tikslu suteikiama platforma, skirta keistis žiniomis ir dalytis gerąja praktika. Dėl didėjančio muitinių atliekamų muitinio tikrinimo užduočių skaičiaus (tai daugiausia susiję su prekių judėjimo per išorės sieną draudimais ir apribojimais) tampa dar svarbiau, kad programos parama būtų suderinta su kitomis priemonėmis, įskaitant, be kita ko, Mokesčių ir muitų sąjungos GD valdomą susijusią programą, skirtą mokesčių politikai įgyvendinti (**programa „Fiscalis“**[5]), ir Muitinio tikrinimo įrangos finansavimo priemonę. Tarpiniame vertinime pateikiama įrodymų, kad programa pasižymi aiškia sinergija ir papildomumu tiek su programa „Fiscalis“, tiek su Muitinio tikrinimo įrangos finansavimo priemone. Vienas to pavyzdžių yra mokymosi valdymo sistemos portalas – sukūrus naują bendrą portalą pagerėjo jo suderinamumas su programa „Fiscalis“. Mokymosi valdymo sistemos portalas taip pat naudojamas mokant naudotis muitinio tikrinimo įranga. Oficialūs ir neoficialūs mechanizmai užtikrina programų „Muitinė“ ir „Fiscalis“ suderinamumą bei palaiko jų tarpusavio bendradarbiavimą. Tai apima suderintus programų valdymo metodus ir (arba) principus ir procedūras, pvz., suderintus naudojimo vadovus, bendrus šablonus ir bendrus nacionalinių programų „Muitinė“ ir „Fiscalis“ koordinatorių posėdžius.

Kaip ir ankstesnės programos atveju, buvo užtikrintas dabartinės programos suderinamumas su kitomis atitinkamomis priemonėmis, tačiau tam reikia nuolatinių aktyvių pastangų ir tai neturėtų būti laikoma savaime suprantamu dalyku. Visų pirma, atsižvelgiant į konkretų tikslą skatinti inovacijas muitų politikos srityje, būtų galima geriau išnaudoti sinergiją su **programa „Europos horizontas“**[6]. Galima sinergija taip pat galėtų būti išnaudojama taikant techninės paramos priemonę[7].

2.4. ES pridėtinė vertė

Atliekant tarpinį vertinimą pritaikyta priešingos padėties analizė leidžia įrodymais pagrįsti ES veiksmais sukuriamą pridėtinę vertę padedant veiksmingiau ir efektyviau siekti programos tikslų. Kalbant apie ICS2, iš turimų įrodymų matyti, kad centralizuotas metodas yra nuo dviejų iki keturių kartų ekonomiškai efektyvesnis už alternatyvą. Sprendžiant iš surinktų atsiliepimų apie PoUS, bendra finansinė našta nacionaliniams biudžetams pagal abu išbandytus priešingos padėties scenarijus būtų gerokai didesnė nei pagal mišrią sistemą, t. y. modelį su Komisijos sukurta centrine sistema ir neprivalomomis jungtimis (1 ir 2 etapuose) bei privaloma jungtimi (2 etape), kurias turi įgyvendinti valstybės narės. Dėl to gerokai padidėja išlaidos investicijoms ir su įprasta veikla susijusios išlaidos. Įgyvendinus naują visos Europos sistemą, pavyzdžiui, ES CCI sistemą, valstybės narės taip pat galėtų sutaupyti lėšų. Kita vertus, jei nebūtų bendrų specifikacijų ir centrinių komponentų, kiekviena valstybė narė patirtų didelių išlaidų dėl poreikio palaikyti fragmentuotas nacionalines procedūras. Tai reiškia, kad sumažėtų bendras konkurencingumas ir padidėtų administracinė našta bei išlaidos nacionalinėms muitinėms. ES

[5] Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/847 dėl bendradarbiavimo mokesčių klausimais programos „Fiscalis“.
[6] Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/695, kuriuo sukuriama programa „Europos horizontas“.
[7] Žr.: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_en?prefLang=lt.

CCI buvo naudinga dar ir todėl, kad valstybės narės plačiai naudojo šios sistemos bendrąsias specifikacijas tiek kurdamos, tiek atnaujindamos nacionalines importo sistemas – tai padėjo sutaupyti lėšų ir padidinti efektyvumą, kartu užtikrinant atitiktį teisės aktams ES lygmeniu.

Tarpiniu vertinimu patvirtinama, kad dėl programos „Muitinė“ užtikrinama IT gebėjimų stiprinimo masto ekonomija. Dėl bendradarbiavimo veiklos atsiranda bendradarbiavimo, komunikacijos ir tinklaveikos galimybių visoje ES. To nebūtų galima pasiekti be ES įsitraukimo ir tai yra labai svarbu siekiant užtikrinti suderintą ES muitų politikos įgyvendinimą.

Suinteresuotiesiems subjektams, su kuriais konsultuotasi, buvo sunku įsivaizduoti alternatyvius veikimo ir bendradarbiavimo būdus, ypač susijusius su ES remiamų skaitmeninių sistemų valdymu ir jų vaidmeniu muitų sąjungoje. Jei nebūtų programos „Muitinė“, dalyvaujančių šalių bendradarbiavimas ir dalijimasis duomenimis turėtų būti grindžiami arba neoficialiais ir nestruktūrizuotais valstybių narių tarpusavio santykiais ir jų santykiais su Komisija, arba oficialiais kanalais ir abipusiškumo susitarimais. Tai įgyvendinti būtų daug sudėtingiau ir brangiau.

Bendrų skaitmeninių sistemų komponentų įgyvendinimas ES lygmeniu padeda mažinti įvairius iššūkius, visų pirma tokius kaip nevienodi nacionalinių muitinių administracijų gebėjimai, susiję su IT infrastruktūra ir įrangos prieinamumu, problemos, susijusios su žmogiškaisiais ištekliais ir veiklos procesais, muitinės administracijų skirtingas atitinkamų teisės aktų traktavimas ir įgyvendinimas ir geografinės, administracinės, teisinės bei strateginės bendradarbiavimo kliūtys.

2.5. Aktualumas

Vieną po kito atlikus atskirus vertinimus buvo dar kartą patvirtinta, kad muitinių bendradarbiavimui ES parama yra svarbi. Ši išvada iš esmės tebėra teisinga. Dabartinė programa buvo pradėta įgyvendinti 2021 m. pradžioje per vieną krizę, t. y. COVID-19 pandemiją. Vėliau, 2022 m. vasario mėn., paaštrėjo dar viena krizė – Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą. Nuo to laiko geopolitinę padėtį destabilizavo ir kiti išorės įvykiai – tai turėjo poveikio ES muitinių darbui. Nors didelė programos paramos dalis yra palyginti nekintama (nes ji skirta EES), taip pat buvo reaguojama į **nenumatytus atsirandančius poreikius**. Programos parama buvo naudojama rengiant gaires, kaip Rusijai ir Baltarusijai taikomas precedento neturinčias ribojamąsias priemones (sankcijas) paversti procesais, kuriuos muitinės pareigūnai (paprastai nedirbantys su tokio masto ar apimties sankcijomis) gali veiksmingai įgyvendinti savo kasdieniame darbe. Į programą kaip paramos gavėja taip pat buvo greitai įtraukta Ukraina. Be to, per Rytinių ir Pietrytinių sausumos sienų muitinių ekspertų grupę (CELBET), finansuojamą pagal programą „Muitinė“, ir kitus programos veiksmus, pavyzdžiui, tikslinius darbo vizitus, pagal iniciatyvą „Solidarumo koridoriai“[8] buvo teikiama pagalba su Ukraina besiribojančioms valstybėms narėms, kad Ukrainos prekybos maršrutai išliktų atviri.

Dėl **elektroninės prekybos** kylančios problemos buvo nustatytos prieš pradedant įgyvendinti šią programą ir nuo to laiko toliau didėja. Manoma, kad dėl jų reikia didesnių muitų politikos

[8] Žr.: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_lt.

pokyčių, kaip siūloma dokumente dėl ES muitinės reformos[9]. Todėl priėmus reformą gali reikėti iš naujo įvertinti tolesnį programos aktualumą, galimai atliekant galutinį programos vertinimą.

3. Įgyta patirtis

Tolesniame skirsnyje nurodoma galima įgyta patirtis ir (kai aktualu) pateikiami pasiūlymai dėl tolesnio programos įgyvendinimo tobulinimo ateinančiais metais.

1 išvada. Dėl ES paramos bendriems skaitmeninių sistemų komponentams

Atlikus keturių pagrindinių EES atvejų tyrimus matyti, kokios apčiuopiamos naudos muitų sąjungos veikimui davė ES investicijos į bendruosius komponentus. Be ES pagalbos pasiekti SMK užmojus per planuojamą laikotarpį būtų nerealu. Kaip matyti iš tarpinio vertinimo, alternatyvūs nagrinėtų sistemų scenarijai būtų buvę ne tokie veiksmingi ir efektyvūs. Nors išvadų dėl šių atvejų negalima mechaniškai ekstrapoliuoti daugiau kaip 50 EES, pasirinktos sistemos gerai atspindėjo įvairių rūšių problemas. Todėl įgyta patirtis gali būti plačiau taikoma panašiomis aplinkybėmis. Pavyzdžiui, Komisija įrodė, kad ji gali sėkmingai įgyvendinti dideles ir sudėtingas sistemas, tokias kaip ICS2. Tačiau pasirodė, kad svarbu apsvarstyti tokius aspektus kaip įgyvendinimas etapais, glaudus bendradarbiavimas su privačiuoju sektoriumi ir savalaikis bendravimas su suinteresuotaisiais subjektais. Be to, sėkmingas SMK darbo programos įgyvendinimas taip pat priklauso nuo nacionalinių projektų, kuriuos stebi Komisija, tačiau ir toliau kontroliuoja valstybės narės. Atsižvelgiant į lygiagrečiai valstybėms narėms ir ekonominės veiklos vykdytojams keliamus reikalavimus, dėl kurių reikia nemažai išteklių, programos parama šioje srityje ir toliau reikalinga. Be to, tarpiniame vertinime nustatyta galimybių toliau gerinti dialogą su prekiautojais pateikiant verslui palankesnes technines ir veiklos gaires, kad būtų palengvinta naujų sistemų įgyvendinimo arba perėjimo prie jų našta.

2 išvada. Dėl bendradarbiavimo veiksmų

Bendradarbiavimo veiksmams tenka labai svarbus vaidmuo, nes jais remiamas programos „Muitinė“ žmogiškasis elementas. Nors daugelis veiksmų yra efektyvūs, vykdant veiksmus, kuriuose Komisija dalyvauja ribotai, kartais susiduriama su sunkumais, susijusiais su valstybių narių atsakomybės prisiėmimu ir lyderyste. Todėl būtų tikslinga persvarstyti dabartinį šių veiksmų valdymo metodą.

Visų pirma prie to galėtų būti prisidedama didinant informuotumą, kad nacionalinių administracijų vyresnioji vadovybė geriau suprastų šios veiklos svarbą, jos potencialą ir su vadovavimu jai siejamą prestižą (tai yra pagrindinė problema). Jei šio modelio nebus galima patvirtinti dabartiniu programavimo laikotarpiu, jį būtų galima apsvarstyti siūlomos muitinės reformos kontekste.

3 išvada. Dėl mokymosi ir valdymo sistemos

[9] COM(2023) 257 *final*.

Nors mokymosi ir valdymo sistema neabejotinai veikia geriau nei ankstesnioji sistema, kai kurios mokymosi valdymo sistemos funkcijos galėtų būti patobulintos, kaip ir sąsajos su valstybių narių mokymosi valdymo sistemomis. Tai galėtų padidinti efektyvumą ir leistų pasiekti didžiausią investicijų į mokymo išteklius grąžą, taip optimizuojant sistemos naudą. Be to, dabar, kai sistema jau yra brandi, yra galimybių nustatyti lyginamuosius standartus ir tikslus bei imtis nebrangių iniciatyvų siekiant išplėsti privačiojo sektoriaus auditoriją.

4 išvada. Dėl inovacijų

Pirmus kelerius programos įgyvendinimo metus buvo siekiama aiškiau suprasti, ką reiškia inovacijos muitų politikos srityje (o ne tik IT plėtojimo srityje). Paskyrus specialų inovacijų lyderį pažanga ateityje galėtų būti spartesnė. Inovacijų lyderis būtų atsakingas už į inovacijas orientuotos kultūros propagavimą, vadovavimą atitinkamoms darbo grupėms ir bendradarbiavimą su kolegomis iš Mokesčių ir muitų sąjungos GD, Migracijos ir vidaus reikalų generalinio direktorato – už civilinės saugos mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklos, įskaitant sienų valdymą ir muitus, politikos aspektus atsakingos tarnybos, – taip pat Jungtinio tyrimų centro (JRC) ir Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinio direktorato. Jis taip pat bendradarbiautų su išorės partneriais, įskaitant Mokesčių ir muitų sąjungos GD Prekybos ryšių grupę, atitinkamus ES finansuojamus su muitine susijusius mokslinių tyrimų projektus pagal programą „Europos horizontas“ ir tarptautines organizacijas, pavyzdžiui, Pasaulio muitinių organizaciją (PMO), kad nubrėžtų strateginę kryptį ir nuosekliai vadovautų visiems suinteresuotiesiems subjektams.

5 išvada. Dėl projektų valdymo

Atsižvelgiant į su geopolitiniais pokyčiais, tarptautinės prekybos raida ir vykstančia skaitmenizacija susijusius pastarojo meto sunkumus, būtina išlaikyti lanksčios ir nuoseklios paramos galimybes. Kadangi nemaža programos biudžeto dalis skiriama didelio masto IT projektams, ateityje būtų galima remtis lanksčiausių projektų valdymo metodų taikymo pavyzdžiais, kad parama būtų dar lankstesnė atsižvelgiant į sparčiai kintančius poreikius.

6 išvada. Dėl stebėsenos ir vertinimo sistemos

Tarpiniu vertinimu patvirtinama, kad dabartinė sistema yra paprastesnė už savo pirmtakę. Tačiau joje pirmenybė vis dar teikiama dideliam rodiklių skaičiui, o ne paprastesnei, labiau apčiuopiamai jų versijai. Siekiant, kad stebėsenos ir vertinimo sistema ateityje būtų veiksmingesnė, reikėtų rimtai apsvarstyti galimybę toliau mažinti rodiklių skaičių ir ataskaitų teikimo dažnumą. Kalbant apie su EES susijusius rodiklius, pateikiant su programos tikslais suderinamus paaiškinimus būtų gaunama prasmingesnių įžvalgų nei tik skaitiniai duomenys. Kai kurių antrinių rodiklių vertė yra ribota, todėl jie galėtų būti pašalinti, o kitų rodiklių atžvilgiu gali būti naudinga atlikti periodinius vertinimus, o ne metinius tyrimus. Be to, su bendradarbiavimo veikla susiję rodikliai galėtų būti geriau suderinti su konkrečiais programos tikslais ir veiklos rūšimis, nurodytomis programos „Muitinė“ reglamente arba darbo programoje. Inovacijas būtų galima pristatyti pateikiant konkrečių atvejų tyrimus, o ne per apklausas išsakytas nuomones.